

RAAP-NOTITIE 3433

Plangebied Frankenhuisterrein

Gemeente Haaksbergen

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Haaksbergen

Titel: Plangebied Frankenhuissterrein, gemeente Haaksbergen; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: april 2010

Auteur: *E. Goossens MA*

Projectcode: HAFR

Bestandsnaam: NO3433_HAFR

Projectleider: E. Goossens MA

Projectmedewerker: R. Emaus

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 39720

Bewaarplaats documentatie: RAAP Oost-Nederland

Autorisatie: drs. M. Schabbink

Bevoegd gezag: gemeente Haaksbergen

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2010

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Gemeente Haaksbergen heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 15 maart 2010 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met voorgenomen nieuwbouwwerkzaamheden in de gemeente Haaksbergen. Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het bureauonderzoek was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die gespecificeerde archeologische verwachting en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten.

Op basis van bureauonderzoek kan aan het plangebied een hoge archeologische verwachting voor resten uit de periode Mesolithicum t/m Late Middeleeuwen. Gezien de historische kaarten worden resten uit de Nieuwe tijd niet verwacht.

Tijdens het veldonderzoek zijn 10 boringen verricht. De bodemopbouw van het plangebied is als gevolg van de bouw van de textiel fabriek Frankenhuis nagenoeg geheel verstoord tot circa 1 m -Mv. De diepere ondergrond van het plangebied bestaat uit verspoeld dekzand. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt in het plangebied in het kader van de voorgenomen bodemingrepen dan ook geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Gemeente Haaksbergen heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 15 maart 2010 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met voorgenomen nieuwbouwwerkzaamheden in de gemeente Haaksbergen. Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het bureauonderzoek was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die gespecificeerde archeologische verwachting en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 4 een advies geformuleerd met betrekking tot eventueel archeologisch vervolgonderzoek.

1.2 Administratieve gegevens

Het plangebied (circa 1 ha) ligt ten noordwesten van de oude kern van Haaksbergen (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 34E van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000).

Gemeente: Haaksbergen

Plaats: Haaksbergen

Plangebied: Frankenhuissterrein

Centrumcoördinaten: 247.260/464.019

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 39720

1.3 Toekomstige situatie

De gemeente Haaksbergen heeft het voornemen het voormalige fabrieksterrein 'Frankenhuis' om te vormen in een woningbouwlocatie. Hiertoe worden de fabrieksgebouwen gesloopt.

1.4 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek bestond uit een karterend booronderzoek. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg).

De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.1), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtsnoer. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden. Achter in dit rapport is een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Het bureauonderzoek is uitgevoerd om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Daartoe zijn reeds bekende archeologische en aardkundige gegevens verzameld en is het grondgebruik in het plangebied in het heden en verleden geïnterpreteerd. Geraadpleegd zijn de volgende bronnen:

- het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS);
- de Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Haaksbergen;
- literatuur en historisch en aardkundig kaartmateriaal (zie literatuurlijst);
- www.archis.nl;
- www.watwaswaar.nl.

2.2 Resultaten

Aardkundige situatie

Het plangebied ligt geheel op de dekzandrug waarop de kern van Haaksbergen gelegen is en welke door enkele beekdalen wordt doorsneden (Goossens, 2009). Deze dekzandrug is ter plaatse van het plangebied bedekt met een cultuurdek, bestaande uit door de mens opgebrachte mest vermengt met zand. Bodemkundig is het plangebied niet gekarteerd, maar in de nabije omgeving komen beekkeerd- en hoge bruine zandgronden voor (www.archis.nl).

AHN

Op de weergave van het AHN zijn geen kenmerken waarneembaar die iets zeggen over de landschappelijke situatie van het plangebied (www.ahn.nl).

DINO-gegevens

Het raadplegen van digitale aardkundige gegevens via het DINOLoket van TNO-NITG (<http://dinoloks01.nitg.tno.nl/dinoLks/DINOLoket.jsp>) heeft geen relevante informatie over de aardkundige situatie in het plangebied opgeleverd.

Verstoringsgegevens

Het eigenlijke plangebied maakt deel uit van het fabrieksterrein "Frankenhuis". Vanwege de bodemverstoring die de bouw van deze fabriek heeft opgeleverd heeft het bevoegd gezag besloten dit gedeelte niet te onderzoeken. Van het overige deel is onbekend dat er bodemverstoringen aanwezig zijn.

Bekende cultuurhistorische waarden

Archeologie

In de nabije omgeving van het plangebied staan geen archeologische vindplaatsen en monumententerreinen bekend.

Historie

Voor de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart zijn tevens de laat-middeleeuwse erven (circa 15e eeuw) in kaart gebracht (Goossens, 2009). Ter hoogte van het plangebied en in de nabije omgeving zijn er echter geen gekarteerd. Om de post-middeleeuwse erven in kaart te brengen is de kadastrale minuut 1832 een geschikte bron (www.watwaswaar.nl). Ook deze zijn niet in het plangebied aanwezig.

2.3 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van bovenstaande gegevens kan aan het plangebied een hoge archeologische verwachting voor resten uit de periode Mesolithicum t/m Late Middeleeuwen. Gezien de historische kaarten worden resten uit de Nieuwe tijd niet verwacht. Voor het Meso- en Neolithicum bestaat de kans op het voorkomen op zogenaamde extractiekampen. Dit zijn plekken waar jager/verzamelaars slechts gedurende korte periode verbleven. Hiervan rest tegenwoordig nog een strooiing van vuursteen en haardkuilen. Voor de periode Bronstijd t/m Late Middeleeuwen bestaat de kans op het voorkomen van nederzettingen, bestaande uit een erf met woonstalhuis, enkele bijgebouwen en waterput(ten).

Als prospectiekenmerken van de eventueel aanwezige archeologische resten kunnen worden benoemd:

- een aaneengesloten archeologische laag, gekenmerkt door een afwijkende kleur ten opzichte van de eronder en erboven liggende laag;
- de aanwezigheid van mogelijk antropogene objecten als houtskool, bot, steen en artefacten (voornamelijk aardewerk en vuursteen) in een matig tot hoge dichtheid (>40 vondsten groter dan 4 mm per m²);
- de veronderstelde afmetingen van de vuursteen sites zijn klein (<400 m²); de veronderstelde afmetingen van de overige sites zijn groot (>2000 m²); de resten bevinden zich naar verwachting in de top van de dekzandafzettingen (B- & C-horizont).

Op grond van de gespecificeerde verwachting werd de volgende onderzoeksmethode opgesteld (SIKB, 2007; Tol, e.a., 2004):

- Een booronderzoek bestaande uit circa 7 boringen zo evenredig mogelijk verspreid;
- boor: Edelman boor met een diameter van 15 cm;
- waarnemingsmethode: controle opgeboord materiaal ter plaatse in het veld (opgeboord materiaal indien mogelijk zeven met een zeef met een maaswijdte van 4 mm);
- boordiepte tot minimaal 25 cm in de onverstoorde pleistocene C-horizont.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een karterend booronderzoek. De onderzoeksmethode voor het veldwerk is bepaald op basis van de resultaten van het bureauonderzoek (gespecificeerde archeologische verwachting) en het protocol inventariserend veldonderzoek uit de KNA versie 3.1).

Tijdens het veldonderzoek zijn 10 boringen verricht (figuur 1). De boringen zijn vanwege de aanwezige bebouwing zo evenredig mogelijk over het plangebied gezet.

Er is geboord tot maximaal 1,5 m -Mv met twee typen Edelmanboren: met een diameter van 7 en 15 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden).

Het opgeboorde materiaal is gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,4 cm; het zeefresidu is met het blote oog geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode Mesolithicum t/m Late Middeleeuwen. Deze methode is niet geschikt om verkavelingspatronen, graven en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen (Tol e.a., 2004).

3.2 Resultaten

Geomorfologie en bodem

In nagenoeg het gehele plangebied is de bodem diep verstoord tot in de C-horizont. Alleen ter hoogte van boring 4 (uiterste zuidoost hoek) is nog een deel van een B-horizont aanwezig. De grootschalige bodemverstoring is het gevolg van de bouw van de Frankenhuis fabriek. De C-horizont bevindt zich op circa 1 m -Mv en bestaat uit matig tot sterk siltig zand, wat kan worden geïnterpreteerd als verspoeld dekzand. Het verspoelde dekzand is het gevolg van de Buurser Beek die in de nabije omgeving van het plangebied heeft gestroomd. Deze heeft de lagere delen van aangrenzende dekzandruggen overspoeld. Afzettingen van de beek zelf zijn niet aangetroffen.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Op basis van de onderzoeksresultaten kan worden geconcludeerd dat bij de realisering van de plannen geen archeologische waarden zullen worden verstoord.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt in het plangebied in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht toch archeologische resten worden aangetroffen, dan is dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neem de gemeente Haaksbergen een selectiebesluit.

Literatuur

- Goossens, E.**, 2009. Gemeente Haaksbergen; archeologische beleidsadvieskaart met AMZ-adviezen. *RAAP-rapport* 1954. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen**, 2004. Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport* 1000. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Gebruikte afkortingen

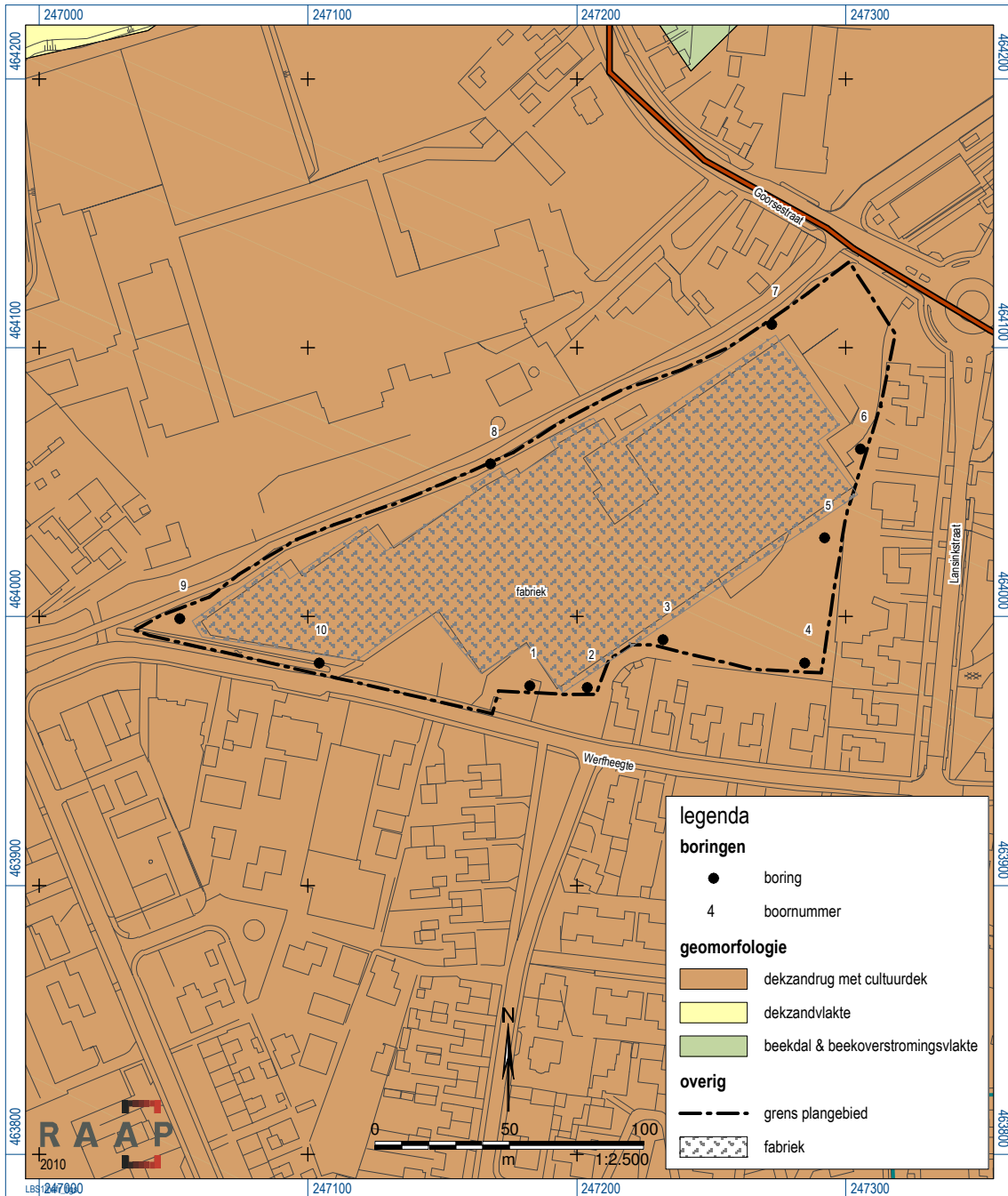
AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische MonumentenKaart
ARCHIS	ARCHeologisch Informatie Systeem
CMA	Centraal Monumenten Archief
DINO	Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KLIC	Kabels en Leidingen Informatie Centrum
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
TNO	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Boorpuntenkaart geprojecteerd op de archeologische waarden- en verwachtingenkaart van de gemeente Haaksbergen (Goossens, 2009).

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

Figuur 1. Boorpuntenkaart geprojecteerd op de archeologische waarden- en verwachtingenkaart van de gemeente Haaksbergen (Goossens, 2009).

Geologische perioden			Archeologische perioden		
Tijdvak	Chronozone	Datering	Tijdperk	Datering	
Holoceen	Laat Subatlanticum	1150 na Chr. 0 450 voor Chr. 3700 7300 8700 9700	Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)		1795
			Nieuwe tijd	B	1650
	A			1500	
	Middeleeuwen		Laat	1250	
			Vol	1050	
			Vroeg	Ottoons	900
				Karolingisch	725
				Merovingisch laat	525
				Merovingisch vroeg	450
	Romeinse tijd		Laat	270	
			Midden	70 na Chr.	
			Vroeg	15 voor Chr.	
	IJzertijd		Laat	250	
Midden		500			
Vroeg		800			
Bronstijd	Laat	1100			
	Midden	1800			
	Vroeg	2000			
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850			
	Midden	4200			
	Vroeg	4900/5300			
Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450			
	Midden	8640			
	Vroeg	9700			
Pleistocene	Laat Glaciaal	Late Dryas	11.050		
		Allerød	11.500		
		Vroege Dryas	12.000		
		Bølling	12.500		
	Midden Glaciaal	Vroegste Dryas	13.500		
		Denekamp	30.500		
	Vroeg Glaciaal	Hengelo	60.000		
		Moershoofd	71.000		
		Odderade			
	Weichselien	Vroeg Glaciaal	Brørup		
		Midden Glaciaal			
Eemien	114.000				
Saalien II	126.000				
Oostermeer	236.000				
Saalien I	241.000				
Belvédère/Holsteinien	322.000				
Glaciaal x	336.000				
Holsteinien	384.000				
Elsterien	416.000				
	463.000				
Prehistorie	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat			
		Jong B	12.500		
	Jong A	16.000			
	Midden				
	Oud	250.000			

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen

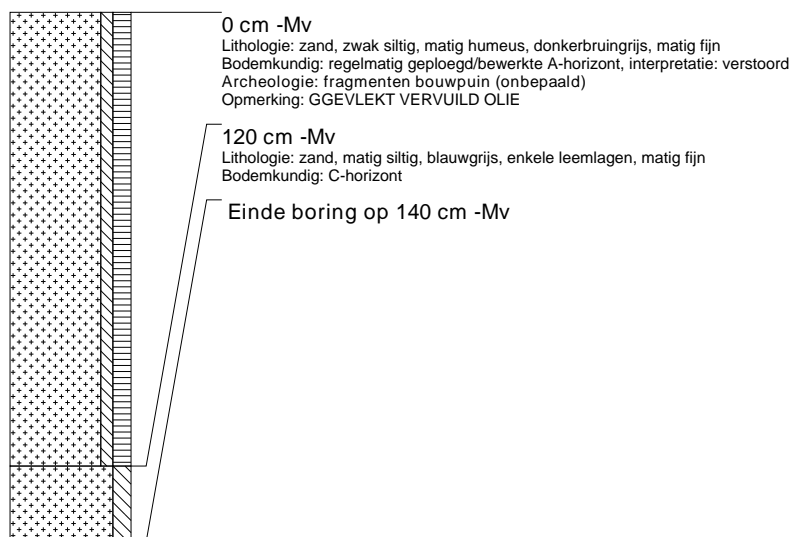
boring: HAFR-1

beschrijver: EG, datum: 15-3-2010, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Overijssel, gemeente: Haaksbergen, opdrachtgever: Gemeente Haaksbergen, uitvoerder: RAAP Oost

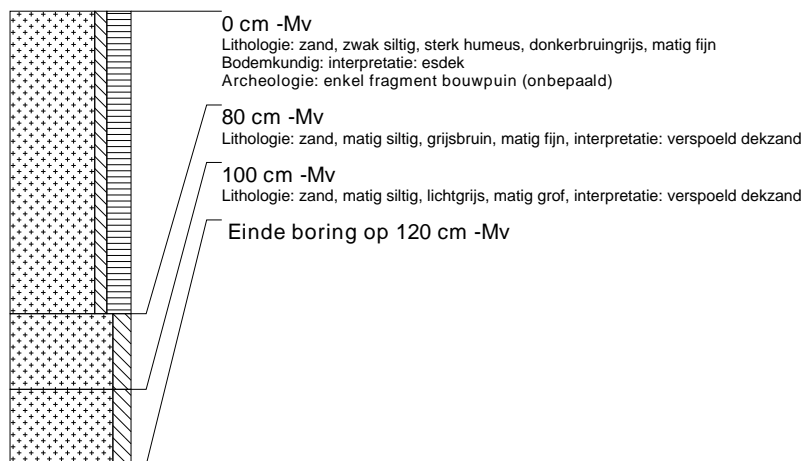
boring: HAFR-2

beschrijver: EG, datum: 15-3-2010, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Overijssel, gemeente: Haaksbergen, opdrachtgever: Gemeente Haaksbergen, uitvoerder: RAAP Oost

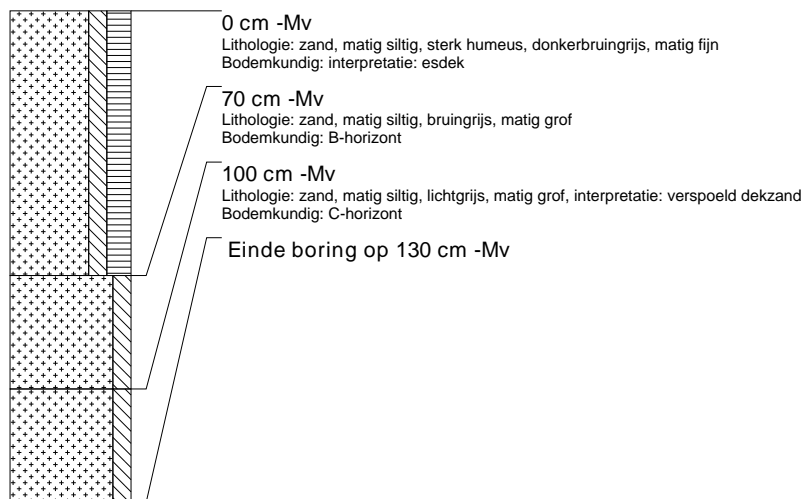
boring: HAFR-3

beschrijver: EG, datum: 15-3-2010, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Overijssel, gemeente: Haaksbergen, opdrachtgever: Gemeente Haaksbergen, uitvoerder: RAAP Oost

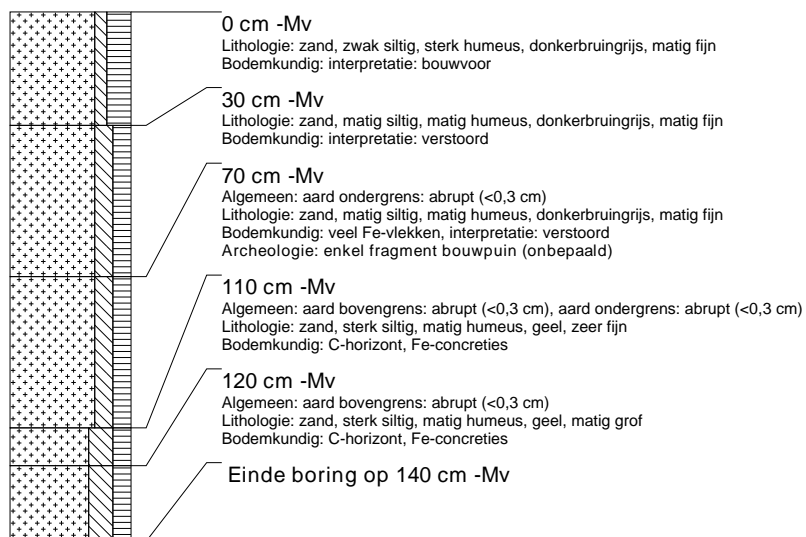
boring: HAFR-4

beschrijver: EG, datum: 15-3-2010, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Overijssel, gemeente: Haaksbergen, opdrachtgever: Gemeente Haaksbergen, uitvoerder: RAAP Oost

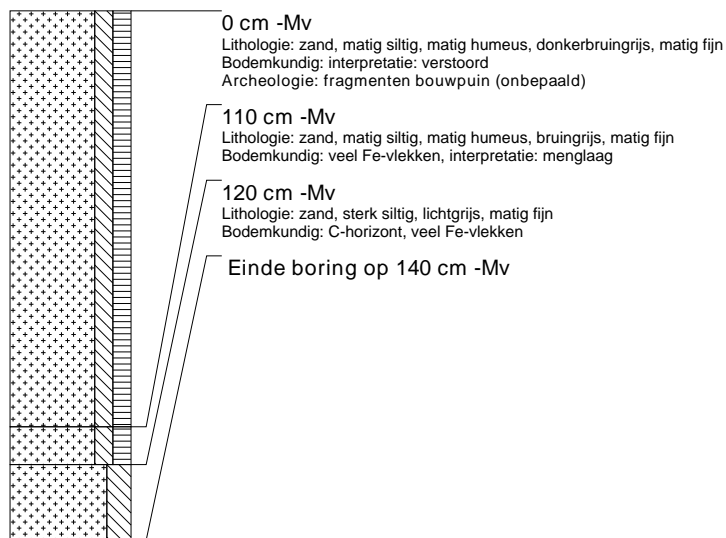
boring: HAFR-5

beschrijver: EG, datum: 15-3-2010, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Overijssel, gemeente: Haaksbergen, opdrachtgever: Gemeente Haaksbergen, uitvoerder: RAAP Oost

boring: HAFR-6

beschrijver: EG, datum: 15-3-2010, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Overijssel, gemeente: Haaksbergen, opdrachtgever: Gemeente Haaksbergen, uitvoerder: RAAP Oost

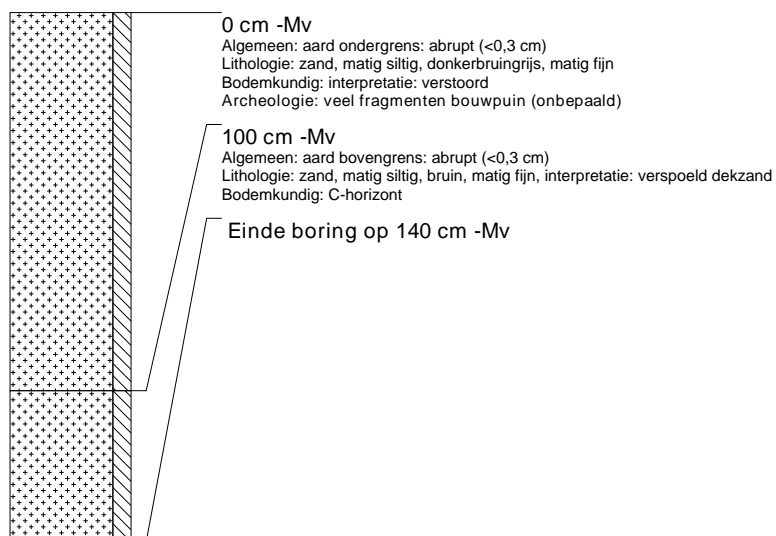
boring: HAFR-7

beschrijver: EG, datum: 15-3-2010, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Overijssel, gemeente: Haaksbergen, opdrachtgever: Gemeente Haaksbergen, uitvoerder: RAAP Oost

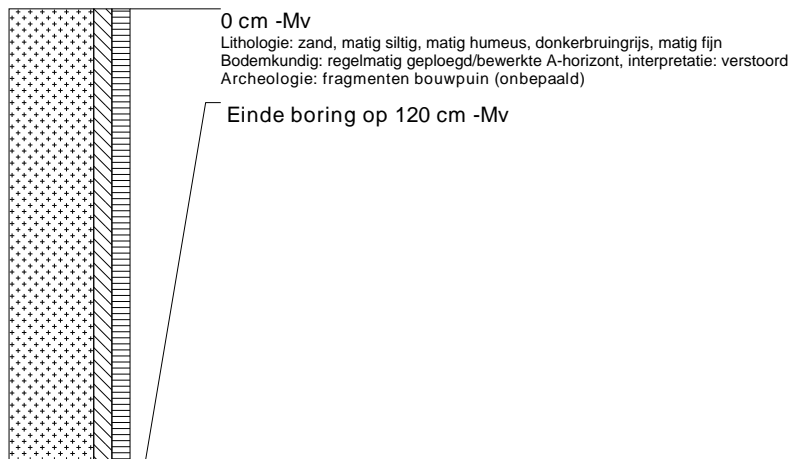
boring: HAFR-8

beschrijver: EG, datum: 15-3-2010, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Overijssel, gemeente: Haaksbergen, opdrachtgever: Gemeente Haaksbergen, uitvoerder: RAAP Oost

boring: HAFR-9

beschrijver: EG, datum: 15-3-2010, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Overijssel, gemeente: Haaksbergen, opdrachtgever: Gemeente Haaksbergen, uitvoerder: RAAP Oost

boring: HAFR-10

beschrijver: EG, datum: 15-3-2010, boortype: Edelman-15 cm, doel boring: archeologie - kartering, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Overijssel, gemeente: Haaksbergen, opdrachtgever: Gemeente Haaksbergen, uitvoerder: RAAP Oost

